

ניבים, פתגמים ומטבעות לשון

מאת ישראל ליבטמן

חומר לימוד לחידון

אלוף השפה העברית

תבנית עירונית לעידוד וטיפוח השפה העברית

אשדתו

1. איזהו מכביד? – המכיבד את הבריות

מיهو אדם מכבד? - אדם שמכבד בני אדם אחרים.

2. אריכות ימים

חיים עד גיל מבוגר מאוד.

3. בלשון סגיא נהור

בלשון הפוכה. סגיא = הרבה : נהור = אור = כינוי לעיור - כדי לא לפגוע בו.

4. בור נשחתית ממנו – אל תזרק בו אבן

אל תגמול רעה (אל תזרק אבן) למי שעשה לך טובות (הbara).

5. גלה את איזנו

סיפר לו דבר סוד.

6. דברי חכמים בנהchat נשמעים

חכמים אינם משמשים את דבריהם בצעקות, אלא בנהchat, בשקט ובסבלנות.

7. החכם – עיני בראשו

עינו של החכם פקוחות, והוא מבין את המציאות.

8. והדרת פני זקנים

כבוד את הזקנים ושם אזהו.

9. זה נהנה וזה לא חסר

נאמר על מי שעוזה מיצישה הגורם הנאה למשהו ואינו גורע פלום מעצמו.

10. חיפש בנות

השתדל מאד למצוא דבר-מה.

11. טוביים השניהם מן האחד

עדיף להיות בשניהם (או יותר) מאשר לבד. בכלל עניין בחיים, לשניהם יש יותר כוח מאשר ליחיד.

12. יהלוך זר, ולא פיך

אל תשבח את עצמו. עדיף שאחרים יעשו זאת.

13. ליד המלה

ברוחב לב, בנדיבות-לב, מרבה.

14. לא דובים ולא יער

לא היה ולא נברא, אין דבר כזה. זאת המציאות.

15. לא הבישן למד, ולא הקפדן מלמד

מי שמתבונש לשאול ולברר, לא יכול ללמידה, ומורה קפדן שלא נעים לשאול אותו - לא יכול ללמידה.

16. מרוב עצים לא רואים את העיר

בגלל ריבוי פרטיהם לא יודעים מה העיקר.

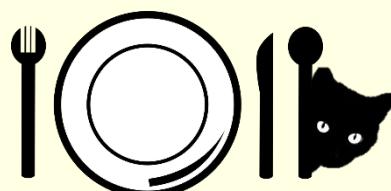
17. מזקה ועוזיב יرحم

יש לסלוח למי שמזקה בחתאו ועוזיב את הרפו הרעה.

18. נחבא אל הכלים

אדם צניע ומיתנה בעוניותנות.

19. על טעם ועל ריח אין להתupeח

בנושאם הקשורים לטעם, אין אמת אחת, כי לכל אחד טעם משלהו, ולכן אין אפשר להתועכה עליהם.

20. פִּרְצָה קוֹרָאת לְגַבֵּב

גדר פרווצה (פתוחה) מזינה גנבים להיכנס.

21. צָפֹר דָּרוֹר

חִפְשֵׁי, פֶּטֶור מִחוֹזּוֹת.

22. קִנְאַת סּוֹפְּרִים תְּרֵבָה

התחרות בין אנשי חוכמה גורמת להם ללמידה עוד.

23. רְצֻוֹנוֹ שֶׁל אָדָם – כְּבָזָז

יש לכבד את רצונו של אדם, גם אם הדבר אינו נראה לנו.

24. שְׁלַח לְחִמְךָ עַל-פִּנֵּי הַמִּים, כִּי בָּרְבּ הַיְמִים תִּמְצָאָנוּ

התנהג בצורה נדיבה כי בעתיד תקבל גמול על כך.

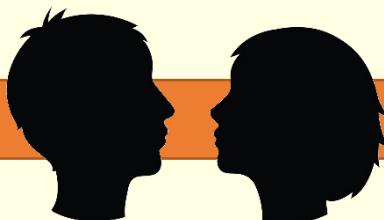

25. תְּפִסָּת מְרוֹבָה – לֹא תְּפִסָּת

אדם המשתדל ומתאמץ להשיג יותר מדי, בסוף עלול להפסיד הכלול.

מִתְבָּעָוָת לְשָׁוֹן וְאֲבָרֵי גָּוֹעַפּ

ראש

בראש חוץות - במקום פומבי, בפרהסיה.
קלות ראש - זלזול, חוסר רצינות.
חש בראשו - כאב לו בראש.
בראש ובראשו - קודם כל.

עיניים

לא גרע עין - לא חדל מלא התבונן.
 בבת עינו - משל לדבר יקר ביותר.
 כהרף עין - בזמן קצר ביותר.
 אورو עינוי - שמח, הוטב לו, הבין לבסוף.
השגיח בשבע עיניים - שמר היטב.
 בעין יפה - בנדיבות, בחיזוב.

אוזניים

אווזני כרויות - מקשייב.
יש אווזנים לכותל - זהירות! מישחו עלול לשמעו.
 שם אווזנו כאפרכסת - הקשייב היטב.

פה ולשון

בחציה פה - לא בבטחה, לא ברור.
 פליית פה - דבר שנאמר בטעות, שלא במתכוון.
 המקום מלא מפה לפה - מkaza אל קזה.
 פתחון פה - כושר דיבור, אפשרות לומר/לטען ממשו.
 מילא פיו מים - שתק, לא אמר דבר.
 פה אחד - בהסכמה כולם.
 פיו ולבו שוים - דובר אמת, אדם ישר.
 נכשל בלשונו - פلت מפיו דברים ללא מחשבה תחילה, טעה.
 לשון רכה - דיבור נוח, דברים נעימים ורכיים.
 לשון הרע - רכילות, לעז, הוצאה דיבה.

לב, נפש, נשמה, רוח.

יוצא מן הלב - אמיתתי, כן.

נגע ללבו - גרם לו התרגשות, לא נשאר אדייש.

הכבד את לבו - התאזר, התעקש.

ירדה אבן מלבו - הפסיק לדאוג, נרגע.

בלב ונפש - בمسירות שלמה.

חרף נפשו - סיכון עצמו באומץ, בלי להתחשב בסכנות.

כלתה נפשו - השתווקק מאד למשהו, מישחו.

שם נפשו בכפו - הסתכן.

משל ברוחו - התפקיד, הבליג.

קורת רוח - הנאה, שביעות רצון.

ידיים ורגליים

עליה בידו - הצליח לבצע את הדבר.

ידו על העלונה - הוא ניצח.

שליח יד - מקצוע, עיסוק.

טמן ידו בצלחת - התבטל, ישב ללא מעש.

מעשה ידיו להתרפאר - יצירה נאה הנותנת כבוד ליוצרה.

מחקיק ידיו בהנאה - ביטוי של שמחה.

ישב בחיבור ידיים - לא עשה דבר, התעצל.

כיד המלך - בשפה, בנדיות.

פתח ידו - תרם בנדיות, נתן בעין יפה.

יש רגליים לדבר - יש יסוד לדבר, הדבר מתקבל על הדעת.

מדיר רגליו - נמנע מלובוא למקום כלשהו.

עקב באצד אגדול - התקדמות/הליכה איתית

ירד על ברכו - התahan.

נקיכפים - אדם ישר ונאמן בכל דרכיו.

לא נקוף אצבע - לא עשה דבר, התבטל.

פנימ וכל השאר

- השיב פניו ריקם - דחה את בקשתו, סרב.
- בסבר פנים יפות – בנעימות, בחביבות.
- כבש פניו בקרקע - השפיל מבטו מרוב בושה או צער.
- עזות מצח - חוצפה.
- קשה עורף - עקשן.
- פנה לו עורף - עזוב אותו, זנוח אותו.
- היפנה לו גב - התעלם ממנו.
- כתף אל כתף - יחד, בשיתוף פעולה זה לצד זה.
- שינס מותניו - החל בדבר במרץ רב.

ההידון העירוני יתקיים בבית יד לבנים
בതאריך 29.04.18 י"ד א'יר תשע"ח
ובו ישתתפו נציג מכלבי"ס לאחר שעברו תהליך למידה בבית ספרי.

החידון מיועד לתלמידי כיתות ד'-ה'.

הנכם מוזמנים לפנות לרכזת התקنية העירונית הגב' אדלה שקלים
למייל:
adela555@gmail.com